2021. október 23. - **Az East együttes 1956-os dala**

Akik a rendszerváltás idején voltak tizen-huszonévesek, azok számára egyértelmű, hogy 1956-ról akkoriban a legátütőbb erejű pop-rockzenei számot az East együttes alkotta nemes egyszerűséggel ’56 címmel. Mivel 1956-ról mint forradalom és szabadságharcról az egész Kádár-rendszer alatt nem lehetett beszélni, így óriási revelációval hatott, hogy a progresszív rockmuzsika nyelvén először fogalmazták meg azokat az érzelmeket, amelyek több mint három évtizedig elfojtva ott kavarogtak a magyar néplélekben, s emiatt a fiatalok szüleihez és nagyszüleihez is eljutott a dal. 1956-ban „a szabadság lánctalpakon jött”, míg 1989-ben a rendszerváltást a könnyűzene eszközeivel leginkább az East szerzeménye fémjelezte.
Az East tagjai nagyon aktívan részt vettek a rendszerváltás politikai rendezvényein, még fel is léptek azok egyikén-másikán, például az MDF nagygyűlésein, többek között azon, amelyen Antall Józsefet miniszterelnök-jelöltnek választották, illetve ezek közül talán az egyik legemlékezetesebb a Fidesz 1990. márciusi rendszerzáró házibulija volt a régi Nemzeti Sportcsarnokban. A zenekar élénken érdeklődött a közélet változásai iránt, gyakori téma volt közöttük, hogy hová is fejlődhet ez az ország, ha végre lebontják a pártállam intézményeit. Az East legénysége az emberek többségével egyetértésben fontosnak tartotta – megérezve a változó időket –, hogy ne folytatódjon, ami negyven évig sajnálatos módon tartott hazánkban, az egypártrendszer proletárdiktatúrája, amely azonban a munkásokkal sem bánt kesztyűs kézzel. Az ’56 című szám megszületésének személyes vonatkozása is van, ugyanis Dorozsmai Péter dobos – aki egyben a hangmérnöke is volt ennek a számnak, amit egy ausztriai stúdióban és az ő Tom-Tom Stúdiójában vettek fel –, a zenei alapötlet kitalálójának nagyapja az 1956-ban lelőtt áldozatok közé tartozott (az énekdallamot Takáts Tamás tette hozzá, míg a zeneszerzésben részt vett Móczán Péter zenekarvezető és zenei rendező, illetve Pálvölgyi Géza is; gitáron Tátrai Tibor játszik, de ő vendégzenészként közreműködött). A számot annyira fajsúlyosnak érezték – joggal –, hogy megbízták D. Shiels angol újságírót, akit akkoriban Magyarországra küldtek tudósítani, hogy kreáljon hozzá angol nyelven énekelnivalót, ez lett a Wind of Change (ami persze nem tévesztendő össze a Scorpions azonos című dalával), amiben két sor már Nagy Imre újratemetésére reflektált. Tulajdonképpen angolul előbb volt meg a szöveg, és Márkus József egy, az angolhoz nem szolgaian igazodó magyar szöveget írt (ő egyébként már az 1986-ban megjelent 1986 című East-lemezre és az 1988-as A szerelem sivataga című lemezre is írt több számot).
A szám elején archív felvételről egy drámai hangvételű, angol nyelvű segélykiáltás hangzik el, amit 1956 novemberében a felkelők kezén működő utolsó rádióadóról sugároztak Dunaújváros (az akkori Sztálinváros) mellől. A szabadságharcosok igazságérzetüktől naivan hajtva utolsó kétségbeesett jajkiáltásként az ENSZ-hez fordultak, mint azt tudjuk, mindhiába, amit meg is énekelt az együttes abban a sorban, hogy „hagyták vérbe fagyni ezt a népet”. Pedig a fejlett

Nyugatnak lett volna lehetősége segíteni a magyaroknak, csak éppen nem tették, politikusai ugyanis lepaktáltak Sztálinnal még 1945-ben Jaltában. Az utolsó szalmaszálba kapaszkodó szózat prózája alá, azt mintegy alátámasztandó, bekúszik a dob és a zenekarvezető Móczán Péter által kezelt basszusgitár kitűnően eltalált sejtelmes, egyben a feszültséget fokozó párosa, ami kiegészül Pálvölgyi Géza ugyancsak ideillő billentyűfutamával. Takáts Tamás énekével szintén nagyon jó dinamikával fokozódik a szám drámaisága, amire még rátesz egy lapáttal a vele duettet éneklő Malek Andrea.
Ahogy a dalszöveg is fogalmaz, Magyarország 1956 őszén remény és pokol volt egyszerre: bíztak az emberek a jó irányban történő politikai változásokban, ugyanakkor még mindig ott ültek a nyakukon a rákosista pribékek, igaz, már Rákosi nélkül, aki ekkor álságos módon a Szovjetunióba utazott gyógykezelésre – csak még azt nem tudta, hogy soha többet nem fog visszatérni abba az országba (pedig számtalanszor próbálkozott), amit ő nem a hazájaként, csak aljas módon egy Sztálintól kapott hűbérbirtokként kezelt. A dal ugyancsak jól visszaadja a tömeg hangulatát: a társadalomban egyre nőtt a harag, egy hazug világ pedig éppen ezekben a pillanatokban szakadt szilánkokra. A refrén már egyértelmű áthallásokat tartalmaz az 1989-es állapotokra, hiszen felszólítja a hallgatóságot, hogy „Újra bontsd ki azt a tépett zászlót!”, még ha csak képletesen is, mivel a rendszerváltáskor vér nélkül lehetett elküldeni a kommunista elitet, noha a dal azt is megpendíti, hogy
a szabadságért akár halni is képesek lennének azok, akik tudják, mit jelent rabságban élni.
Így azután szimbolikusan és szó szerint is megremegett a föld – ennek tragikumát az East zenéje jól alátámasztja – és „A szabadság lánctalpakon jött”. Ezzel szemben az 1989-es bizakodás hangját üti meg a refrén újabb változata, miszerint „a változás szelét most újra érzed” és „széttört álmunk lassan újraéled”, de kétséget sem hagy afelől a szövegíró, hogy „és ha nincs segítség, akkor most sem félek – Nem!”, mert az ősök vágya továbbélt a rendszerváltozás éveiben is az utódaikban. Nagyon szép metafora „a remény hullámhosszán” kifejezés, ami egyszerre utal a szám elején elhangzó pusztába kiáltott rádiószózatra és arra, hogy a Nyugat hogyan áltatta Magyarországot 1956-ban azzal, hogy majd segíteni fog, de ezt egy percig nem gondolta komolyan.
Külön szomorúság, hogy 1956 Kádár-kori tabusításával együtt járt az is, hogy az autentikus mozgóképeket csakis tendenciózus kontextusban, tehát kizárólag a korabeli hazug kommunista narratívának („ellenforradalmi, horthysta, fasiszta tömegek”) megfelelően lehetett látni a forradalom történéseiről. Az East 1956-ról szóló száma volt az első, amelyhez készült videoklipben manipulálatlanul használtak fel korabeli hiteles mozgóképfelvételeket (amelyeket külföldről hoztak be, és mintegy félórányi anyagból válogattak), s ezeken látszanak a felkelők arcai, az elszántságuk, amivel a szabadságukért küzdöttek. Nagy hangsúlyt helyeztek a filmkockák megvágására, és még néhány trükköt is tettek bele. A hét című vasárnapi esti hírműsorban játszották be először széles nyilvánosság előtt 1989. szeptember 10-én, éppen akkor, amikor az akkori kormány kinyilvánította, hogy az NDK-s menekültek minden retorzió nélkül elhagyhatják Ausztria felé Magyarországot, és ezzel hatalmas lendületet kapott a két német állam egyesítésének folyamata. A számhoz készült, eredeti filmfelvételeket használó videoklip aztán bejárta a fél világot (többek között az amerikai hírtelevíziók, az angol BBC és a német ZDF televíziós csatorna is leadták), de az együttest ebben nem lehetett látni – a zenészek nem érezték úgy, hogy ezekhez a fajsúlyos látványelemekhez illenék az, hogy a hangszereikkel mutatkoznak –, ami azzal járt, hogy végül az East tagjai vizuálisan nem váltak ismertté széles e világban, csak a zeneszámuk. Érdekesség, hogy ezt ugyanaz a Magyar Televízióban dolgozó Márkus József rendezte, aki a magyar szöveget is írta, és aki az első

magyar könnyűzenei videoklipet is forgatta.
Ahogy a kislemezt, amelynek B oldalán a szám angol változata, a Wind of Change szerepel (a borítóra pedig felkerült a teljes magyar és angol dalszöveg), úgy a szintén kizárólag ezt a két számot tartalmazó audiokazettát is magánkiadásban, az East Produkció jelentette meg, ami már hamisítatlan jele volt a Magyar Hanglemezgyártó Vállalat – egyébként három évvel korábban hivatalosan, jogilag már bekövetkezett, mégsem azonnal széles körűen végbemenő – monopóliuma megszűnésének. A szám ezután önálló életre kelt, már az 1989-es esztendőben számos helyen játszották elementáris sikerrel a koncertszínpadokon, a televíziós bemutatóhoz időben nagyon közel pedig ezek közül is kiemelkedik az 1989. szeptember 30-i alkalom, amikor a Cél elnevezésű – az erdélyi fiatalok magyarországi továbbtanulásának elősegítésére életre hívott –, a Budapest Sportcsarnokban (BS) megrendezett sokszereplős monstre segélykoncerten is előadták tizenkétezer ember előtt. További különlegessége ennek a számnak, hogy a romániai forradalom után nem sokkal egy román rockbanda is feldolgozta, méghozzá úgy, hogy friss élményeken alapulva a saját forradalmuk történéseit írták meg hozzá, s elő is adták az egyik bukaresti sportcsarnokban.
A dal a születése óta eltelt bő három évtized alatt számtalan hivatalos állami ünnepségen, iskolai rendezvényen és közéleti megemlékezésen hangzott el, egyfajta modern kori népdallá válva, felmelegítve a lelkeket és emlékeztetve az embereket arra a dicsőséges tizenhárom napra, ami az 1956-os forradalom és szabadságharc címszó alatt vonult be a magyar történelemkönyvekbe.
Az East 1994-es BS-beli koncertjéről készült East Live – Két arc című CD-jükön is felcsendül az 1956-ról szóló szám, immáron Keresztes Ildikó közreműködésével (ő énekelt a Fidesz 2006-os megemlékezésén is duettet Takáts Tamással). A dal azóta 2012-ben a pécsi Kodály Központban, 2013-ban és 2014-ben a Művészetek Palotájában, 2016-ban a Papp László Budapest Sportarénában az Ez az a nap című keresztény rockfesztiválon, valamint ugyanebben az évben és ugyanitt az 1956 hatvanadik évfordulóján rendezett ünnepségen, végül eddig utoljára 2017. október 23-án a zenekar életműkoncertjén az Arénában is repertoárjukra került. Az East legénysége tehát újra és újra kibontotta azt a tépett zászlót, amit megénekeltek a dalban, s ami immáron nemzedékről nemzedékre vált 1956 könnyűzenei himnuszává.
Csatári Bence